

Чеш. Республіки, Славян. б-ка. – Прага, 1995. – Ч. 2. – С. 706–714, Український книгознавець Л. Биковський – кореспондент Українського наукового інституту книгознавства // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. пр. – К., 1995. – Вип. 1. – С. 67–73, Вшанування Л. Биковського // Свобода. – Sersey city, New York, 1995. – 22 лип. – С. 4, Левко Устимович Биковський // Україна. Наука і культура : щорічник. – К., 1996. – Вип. 29. – С. 250–252; Біографічні студії українського книгознавця Лева Биковського // Наук. зап. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Спец. вип. Т. 9, ч.1. – К., 1999. – С. 63–66; Биковський Лев // Календар знаменних та пам'ятних дат 2000 : на II кв. / НПБ України. – К., 2000. – С. 36–39; Биковський Лев Юстимович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2 : Б – Біо. – С. 599–600. – У співавторстві.

5. Праці Н. Лелікової: Ладислав Живный – Лев Биковський : вклад в книговедение и библиографию // Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами ... – Прага, 1995. – Ч. 2. – С. 755–761, “Мой бог – украинская книга независимо от направлений и партий...” : (к 100-летию со дня рождения Льва Быковского) // Историко-библиографические исследования : сб. науч. тр. / РНБ. – М., 1996. – Вып. 6. – С. 148–174, Теоретические взгляды Льва Быковского в контексте развития всемирной науки о книге // Библиотека высшего навчального закладу – центр науково-інформаційно-го забезпечення підготовки національних кадрів : прогр. міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 19–21 верес. 2007 р. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/nauk1.htm. – Назва з екрана.

6. Биковський Л. Бібліотека Кам'янець-Подільського Українського університету : спомини // Слово істини. – Вінніпег, 1949. – Ч. 3 (15), січ. – С. 18–23.

7. Праці О. Завальнюка: Л. Ю. Биковський – помічник бібліотекаря Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1920 рр.) // Педагогічне Поділля : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський держ. ун-ту. Серія соціально-педагогічна / Кам'янець-Подільський держ. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2005. – Вип. 4, т. 5. – С. 3–8, Биковський Лев Юстимович // Історія Кам'я-

нець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 339–344.

8. Праці С. Білоконя: Биковський Лев Юстимович // Довідник з історії України : А–Я. – 2-ге вид., доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 63; Биковський Лев Юстимович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 252–253 : портр.; Биковський Лев Устимович // Історія України : А–Я: енцикл. довід. – 3-тє вид., доопрац. і доповн. – К., 2008. – С. 100 : портр.

9. Праці Л. Биковського: Польське повстання у Варшаві 1944 року : спомини очевидця // Визвол. шлях. – 1963. – Кн. 1. – С. 40–50; Кн. 2. – С. 166–176; Кн. 3. – С. 288–295; Кн. 4. – С. 390–398; Книгарні – бібліотеки – академія : спомини (1918–1922) / передм. Н. Василенко-Полонська. – Мюнхен; Денвер, 1971. – 151 с. : іл.; З Генеральної губернії до Вартегау : спомини, 1944–1945. – Денвер; Колорадо, 1973. – 109 с. : іл.; На Кавказько-Турецькому фронті : спомини з 1916–1918 рр. – Вінніпег; Денвер, 1968. – 152 с. : іл. – (Волиніана); Від Привороття до Трапезунду : спомини (1895–1918). – Мюнхен; Денвер, 1969. – 133 с. – (УІТ. Серія «Мемуаристика» ; ч. 1.); Ваймарські часи : спомини / передм. Ю. Лавріненка. – Денвер; Колорадо, 1970. – 52 с. : іл.

10. Биковський Л. У службах українській книжці / упоряд. Л. Винар, Я. Ісаєвич; УІТ, НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Міжнар. Асоц. українців, Коміс. бібліографії і інформатики. – Львів; Нью-Йорк, 1997. – 328 с.

11. Биковський Л. Від Привороття до Трапезунду : [фрагмент] / публ. Н. Казакова // Україна. Наука і культура : щорічник. – К., 1996. – Вип. 29. – С. 253–259; Солонська Н. Г. До історії книжкової торгівлі 20–30-х років в Україні : на матеріалах журн. «Бібліологічні вісті» та рукоп. Л. Биковського // Бібл. вісн. – 1996. – № 5. – С. 12–21; Солонська Н. Г. Невідома праця Л. Биковського «Книгодрукування на Україні» // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 247–251; Биковський Л. У. Історія книжної торгівлі в Росії / публ., підгот. до друку Н. Г. Солонська // Там само. – С. 313–318; Його ж. Історія української преси / підгот. до друку Н. Г. Солонська // Там само. – С. 247–251, 300–312; Його ж. Ціна на книгу / публ., підгот. до друку Н. Г. Солонська // Там само. – С. 319–322.

Л. БИКОВСЬКИЙ І ЗВЕНИГОРОДЩИНА

На північний захід за 3–4 км від села Вільховець розкинувся лісовий масив Привороття. Він тягнеться більш як на 10 км і є одним із найбільших серед лісів Звенигородського району Черкаської області. Це край, де пройшли дитячі та юнацькі роки Лева Устимовича Биковського. Життєві та творчі шляхи науковця пролягали багатьма містами України, країн Європи і США, але в його серце назавжди увійшла мала батьківщина, куди йому не судилося повернутися.

Вшановуючи пам'ять **Л. Добровольська** про земляка, за ініціативою виконкому сільської ради та громади його ім'ям названо вулицю села. Вже стало доброю традицією розпочинати урочистості біля пам'ятного знаку, який відкрито до 100-річчя Л. Биковського. Граніт для кам'яної брили взято з вільховецького гранітного кар'єру. Автор – місцевий художник П. Бевзенко. На мармуровій таблиці напис золотими літерами: «Тут стояв будинок, в якому

пройшли дитячі й юнацькі роки видатного українського публіциста і книгознавця Левка Устимовича Биковського».

Життя і доробок науковця дедалі частіше привертають увагу вітчизняних науковців, звенигородських краєзнавців, бібліотекарів, працівників районного музею.

Цікаві спогади, перекази про родину Биковських зібрав краєзнавець М. Кропивко. Він записав розповіді старожилів села Івана Онисимовича Робочого та Антона Яковича Сенченка про батька Лева Биковського – пана Устима, який із сім'єю проживав на «кордоні» (на окраїні Привороття). Біля будинку лісного був прекрасний сад, пасіка та криниця з цілющою, крижанною водою, яка збереглась і до сьогодні. Про криницю в селі говорять: «Якби напиться мені води з Устимової криниці, то і ліків ніяких не потрібно». Зберігся й каштан, який є ровесником Лева Устимовича. За переказами, батько висадив дерево на честь народження сина. Каштан знаходиться під охороною, про що свідчить дошка з написом. Батько Биковського був лісничим. Про нього залишилися спогади як про інтелігентну, високоосвічену та чуйну людину. Він знаходив час приділити увагу та подякувати підліткам, які допомагали у висадці молодих насаджень, надавав безкорисливу допомогу вдовам, самотнім літнім людям, бідним

багатодітним родинам – виділяв по купі-дві хмизу. Неодноразово у бесідці, що знаходилася в садку, за будинком Биковських, зустрів Антон Якович Лева Биковського (спершу гімназиста, а потім і студента), який подарував йому декілька книжок.

Значний внесок у справу відновлення пам'яті краян про Л. Биковського зробив історик і журналіст В. Хоменко – автор двох краєзнавчих довідників та понад 400 публікацій у газеті «Шевченків край». Завдяки ним звенигородці дізналися про життєвий та творчий шлях Л. Биковського, познайомилися з публікаціями про нього.

У Звенигородському районному краєзнавчому музеї розроблено тематичну екскурсію «Урочище Привороття як берег надії» та екскурсійний супровід до пам'ятного знаку в с. Вільховець. Тут зберігаються книги Л. Биковського, надіслані його дружиною – Марією Биковською, з екслібрисом науковця.

Активно популяризують творчу спадщину Л. Биковського бібліотеки Звенигородщини: збирають матеріали, проводять вечори, бесіди, присвячені його життєвому та творчому шляху. В плані роботи районної ЦБС на 2010 рік – проведення загальносистемного масового заходу «З Україною в серці» та виготовлення інформаційного листка про ювіляра.

ДО 65-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ РОЗПОВІДАЮТЬ...

Відновлення публічних бібліотек м. Києва у післявоєнні роки

Ми продовжуємо розповідь про долю українських бібліотек під час фашистської окупації, про бібліотечних працівників, які рятували культурне надбання народу, захищали Батьківщину та відновлювали свої книгозбірні після визволення столиці України.

ВЕЛИКОЮ руїною стала вся Україна після фашистської окупації. Непоправної шкоди і втрат зазнала не лише українська людність і земля, а й українська культура. Пам'ятки української писемності, твори мистецтва, книжки тощо сотнями мільйонів вивозилися з окупованих територій через оперативний штаб Альфреда Розенберга до Німеччини. Нещадно було пограбовано храми, музеї, бібліотеки. Все, що не встигли вивезти, – підірвали, спалили, знищили.

У газеті «Радянська Україна» від 27 листопада 1943 року в статті «В київських бібліотеках» (стилістика і правопис в усіх цитованих документах і джерелах залишається без змін) зазначалося: «Гітлерівські варвари грабували і знищували книгозбирання. Разом з університетом загинула і бібліотека, яка налічувала близько 80 000 книг. Німці вивезли всю економічну літературу та архів старовинних актів. Близько мільйона книжок нарахувала бібліотека ім. ВКП(б). Понад 50 000

краєзнавчої та іншої літератури німці вивезли, а решту спалили.

**Л. Ковальчук,
І. Громошенко**

Фашистські грабіжники зруйнували бібліотеку Академії Наук. Звідси вивезена література по краєзнавству, географії, статистичні матеріали. 100 000 книжок було викинуто на вулицю з бібліотеки, яка містилась на бульварі Шевченка, 14. Ці приміщення німці використовували під житло. Тут загинула майже вся математична література академіка Крилова, цінні матеріали з філології та історії».

1 грудня 1943 року на мітингу у визволеному Києві доцент Академії наук УРСР Ю. Марковський зазначив: «Ми знаємо, що німці вивезли з Києва до Німеччини приблизно біля 700 тисяч книжок; спалили в грубах, розтягнули та взагалі знищили під час свого перебування в Києві щось біля 600 тисяч книжок, а зірвали і спалили під час відступу 2 мільйони 500 тисяч книжок. Разом виходить, що